

Karakter ve Değerler Eğitimi Güncel Yaklaşımlar

Editör: Canan KOÇ

Editör: Prof. Dr. Canan KOÇ

KARAKTER VE DEĞERLER EĞİTİMİ Güncel Yaklaşımlar

ISBN 978-625-6764-21-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2023, Ankara

Yayın-Proje: Begüm Buse Gül
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Bilim ve teknolojinin hızla gelişmesi, dünyada ve toplumlarda yaşamın her alanında etkilerini göstermekte, bazen de çeşitli krizlere ve sorunlara yol açmaktadır. Dünyada yaşananlara bakıldığında, insanlığın geldiği noktanın çok iç açıcı olmadığını, bilim ve teknolojik gelişmelerin, anlamlı ve doyumlu bir yaşam oluşturmada yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Kuşkusuz gelişmeler karşısında değişim kaçınılmazdır. Ancak değişimin sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi, sağlam öngörülere, alınacak çeşitli önlemlere ve etkili uygulamalara bağlıdır. Eğitim, genel olarak topluma yön vermede, değişimi yönetmede önemli bir araç olarak görülse de bunun etkili bir biçimde nasıl gerçekleşeceği konusu tartışmalı bir konudur. Eğitimin, ahlaklı, iyi karakterli, sağlıklı, mutlu, üretken, tüm potansiyellerini kullanabilen, kendini gerçekleştirme yolunda ilerleyen bireyler yetiştirerek toplumu da geliştirmesi beklenmektedir. Eğitimin bu hedeflerinin önemli bir boyutunu karakter ve değerler eğitimi oluşturmaktadır.

Hangi değerler öğretilmeli? Belirlenen değerler nasıl öğretilmeli? Etkili değerler eğitimi nasıl gerçekleştirilebilir? soruları değerler eğitimine eleştirel ve sorgulayıcı bir gözle bakmamızı gerektirmektedir. Değerler eğitimine ilişkin böyle bir bakış açısı aynı zamanda, ahlak ve değerlerin gelişiminde, analiz etme, sorgulama gibi üst düzey bilişsel süreçlerin önemini anlamamızı da sağlayacaktır. Okul öncesi eğitiminden itibaren çocuklara çevrelerini temiz tutmaları gerektiğini sürekli “söylememize” rağmen, üniversite dersliklerinde, ders bitiminde sınıfa baktığımızda gördüğümüz çöpler, izlediğimiz yolun yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Daha etkili ve kalıcı bir değerler eğitiminin gerçekleştirilmesi, bu kitaba emek veren tüm yazarların ortak kaygısını ve çabasını oluşturmaktadır. Bu kitapta, değerler eğitimine bilimsel ve eleştirel bir gözle bakılarak öğrenci merkezli ve bütüncül bir değerler eğitiminin yapılandırılmasının önemi tartışılmaktadır.

Kitapta, değerler eğitiminin kavramsal çerçevesi, kuramsal temelleri, gerekçeleri, değerler eğitimi yaklaşımları, yöntem ve teknikleri, eğitim programı ve değerler, demokrasi, çokkültürlülük ve değerler ve değerler eğitiminde çeşitli alternatif yaklaşımlar ele alınmıştır. Kitabın değerler eğitimi konusunda öğretmenlere, öğretmen adaylarına ve araştırmacılara katkı sunacağını umut ediyorum. Kitabın tüm yazarlarına ve yayınevine, emeklerinden dolayı en içten teşekkürlerimi sunarım. Değerler eğitimi alanına katkı sunması dileğiyle...

Prof. Dr. Canan KOÇ

ORCID No: 0000-0001-7205-1614

Ekim 2023

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Canan KOÇ

- 1. Bölüm: Değerler Eğitime İlişkin Temel Kavramlar**
Prof. Dr. Canan KOÇ, Yozgat Bozok Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7205-1614
- 2. Bölüm: Değerler Eğitiminin Toplumsal Temelleri**
Doç. Dr. Yeliz TEMLİ DURMUŞ, Uşak Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0769-8782
- 3. Bölüm: Değerler Eğitiminin Psikolojik Temelleri**
Dr. Öğr. Gör. Emine Arzu ORAL, Başkent Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4575-0107
- 4. Bölüm: Değerler Eğitiminde Ailenin, Okulun ve Çevrenin Rolü**
Doç. Dr. Canay DEMİRHAN İŞCAN, Ankara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5548-4717
Doç. Dr. Özge CAN ARAN, Hacettepe Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3229-4325
- 5. Bölüm: Değer (Kuramları) Sınıflamaları**
Doç. Dr. Necla ŞAHİN FIRAT, Dokuz Eylül Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8710-9516
- 6. Bölüm: Değerler Eğitimi Yaklaşımları**
Prof. Dr. Canan KOÇ, Yozgat Bozok Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7205-1614
- 7. Bölüm: Öğretim Programları, Örtük Program ve Değerler Eğitimi**
Dr. Öğr. Üyesi Fatma BAŞARIR, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5855-7993
- 8. Bölüm: Okulöncesinde Değerler Eğitimi**
Doç. Dr. Güneş SALI, Yozgat Bozok Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5719-8618
- 9. Bölüm: Değerler Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler**
Prof. Dr. Canan KOÇ, Yozgat Bozok Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7205-1614
Özgü YALÇIN ÇER, Yozgat Bozok Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1545-3358

10. Bölüm: Değerler Eğitiminde Çocuklar İçin Felsefe- P4C

Dr. Öğr. Üyesi Zübeyde DOĞAN, Dokuz Eylül Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5951-7256

11. Bölüm: Değerler Eğitiminde Dijital Hikayeler

Dr. Buket TURHAN TÜRKAN, Çukurova Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2528-4022
Dr. Nihan ARSLAN NAMLI, İskenderun Teknik Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5425-1468

12. Bölüm: Çokkültürlülük, Demokrasi ve Değerler Eğitimi

Prof. Dr. Mediha SARI, Çukurova Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1663-648X
Arş. Gör. Ece YOLCU, Çukurova Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4266-7957

13. Bölüm: Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Değerler Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Fikriye KANATLI ÖZTÜRK, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4513-3686

14. Bölüm: Dünyada Değerler Eğitimi

Öğr. Gör. Mustafa ASLANDEREN, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4070-3056
Sevgi Deniz BAŞTUĞ, MEB
ORCID No: 0000-0002-0960-6944

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

Giriş.....	2
Değerler Eğitimi İle İlişkili Kavramlar	3
Ahlak.....	3
Erdem	6
Kişilik.....	6
Karakter	7
Mizaç/Huy.....	8
Benlik.....	8
Değer.....	10
Tutum.....	11
Değerler Eğitiminin Amaçları ve Gerekliği.....	13
Özet	15
Kaynakça.....	16

2. BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİNİN TOPLUMSAL TEMELLERİ

Giriş.....	20
Değer Eğitiminin Toplumsal Temelleri	21
Değer Kavramı ve Eğitim	21
Toplumsal Değerler ve Eğitim	25
Özet	29
Kaynakça.....	30

3. BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİNİN PSİKOLOJİK TEMELLERİ

Giriş	34
Kişilik Gelişimi ve Değerler Eğitimi	38
Gelişim Görevleri Bağlamında Kişilik Gelişimi ve Değerler	38
Kişilik Gelişimi (Bilişsel ve Ahlak Gelişimiyle Bütünleşik) ve Değerler.....	40
Kişilik Gelişimi ve Değerler Eğitimi Bağlamında Sosyal Bilişsel Öğrenme	48
Ruh Sağlığı Bağlamında Değerler Eğitimi	49
Kişilik Gelişimi Bağlamında Ruh Sağlığı ve Değerler Eğitimi	51

Psikolojik İyi Oluş	52
Yılmazlık.....	54
Öğreten-Öğrenen İlişkisi Bağlamında Ruh Sağlığı ve Değerler Eğitimi.....	56
Çalışma Soruları	58
Kaynakça.....	58

4. BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİNDE AİLENİN, OKULUN VE ÇEVRENİN ROLÜ

Giriş.....	62
Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü	63
Değerler Eğitiminde Okulun Rolü.....	71
Değerler Eğitiminde Öğretim Programının Rolü.....	73
Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü.....	75
Değerler Eğitiminde Çevrenin Rolü	77
Özet	80
Kaynakça.....	81

5. BÖLÜM

DEĞER (KURAMLARI) SINIFLAMALARI

Giriş.....	86
Spranger Değer Kuramı.....	87
Rokeach Değer Kuramı.....	89
Hofstede'in Kültürel Değer Boyutları Kuramı	93
Bireycilik-Toplulukçuluk	94
Güç Aralığı	95
Belirsizlikten Kaçınma	96
4. Erillik-Dişillik	97
Schwartz Değer Kuramı.....	98
Güç	99
Başarı	100
Hazcılık.....	100
Uyarılım.....	100
Özyönelim	100
Evrensellik.....	100
İyilikseverlik.....	100
Geleneksellik.....	100
Uyma.....	101
Güvenlik.....	101

Özet	103
Kaynakça.....	104

6. BÖLÜM DEĞERLER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI

Giriş.....	108
Değer Eğitimini Etkileyen Süreç ve Faktörler.....	109
Değer Eğitiminde Geliştirilmesi Gereken Süreçler.....	110
Akıl Yürütme ve Mantığı Teşvik Etme	110
Empati Geliştirme	110
Özsaygı Geliştirme.....	110
İşbirliğini Geliştirme.....	111
Değer Eğitimi Yaklaşımları	112
Değerlerin Doğrudan Öğretimi	114
Değerlerin Telkini	114
Değer Geliştirme Yaklaşımları.....	116
Değerleri Netleştirme (Değer Açıklama).....	116
Değer Analizi.....	120
Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı (Ahlaki İkilem Tartışmaları).....	121
Bütüncül Değer Eğitimi Yaklaşımları.....	126
Adil Topluluk Okulları	126
Karakter Eğitimi.....	128
Yapılandırıcılık ve Değerler Eğitimi	131
Değerler ve Bilgi Eğitimi (DeBE) (VaKE Values and Knowledge Education)	132
Özet	137
Kaynakça.....	138

7. BÖLÜM ÖĞRETİM PROGRAMLARI, ÖRTÜK PROGRAM VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	144
Değer Kavramı ve Değerler Eğitimi.....	144
Eğitim Programı ve Değerler Eğitimi	146
Eğitim Programının Öğeleri	147
Hedefler/Kazanımlar	148
Eğitim Durumları	153
Değerlendirme/Sınama Durumları.....	154
Örtük Program ve Değerler Eğitimi	156

Örtük Programın Kapsamı	158
Özet	163
Kaynakça.....	163

8. BÖLÜM

OKULÖNCESİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	171
Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitiminin Önemi.....	171
Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitiminin Gelişimsel Açıdan Önemi.....	172
Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitiminin Kapsamı.....	173
Okulöncesi Dönemde Kazandırılabilir Temel Değerler.....	174
Özsaygı	174
Özdenetim	175
Sorumluluk	176
İşbirliği	177
Sevgi.....	177
Saygı	178
Dürüstlük	179
Sabır	179
Okulöncesi Dönem Değerler Eğitiminde Öğretmenin ve Okulun Rolü	180
Okulöncesi Dönem Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü	180
Okulöncesi Dönem Değerler Eğitimi ve Sınıf İklimi	182
Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü	185
Okulöncesi Eğitim Programlarında Değerler Eğitiminin Kapsamı	188
Bilişsel Gelişime Yönelik Kazanım ve Göstergelerde Değerler	188
Dil Gelişimine Yönelik Kazanım ve Göstergelerde Değerler	188
Sosyal-Duygusal Gelişime Yönelik Kazanım ve Göstergelerde Değerler	188
Özbakım Becerilerine Yönelik Kazanım ve Göstergelerde Değerler	189
Özbakım Becerilerine Yönelik Kazanım ve Göstergelerde Değerler	189
Kaynaştırma Öğrencileri Açısından Okulöncesi Eğitim Programında Yer Alan Değerlerin Kapsamı ve Kazandırılması.....	190
Özet	191
Kaynakça.....	193

9. BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

Giriş.....	198
Değer Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler	199

Öğretim Yöntemleri	200
Anlatım.....	200
Soru Yanıt.....	201
Tartışma.....	203
Örnek Olay.....	205
Problem Çözme.....	208
Proje Yöntemi	209
İşbirlikli Öğrenme Yöntemi	211
Birlikte Öğrenme.....	213
Öğretim Teknikleri	216
Rol Oynama/Rol Yapma.....	216
İstasyon.....	217
Doğru mu? Yanlış mı?	218
Köşelenme.....	219
Altı Şapkalı Düşünme.....	219
Çember Zamanı (Circle Time).....	221
Özet	223
Kaynakça.....	223

10. BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİNDE ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE- P4C

Giriş.....	228
Çocuklar İçin Felsefe Nedir?.....	228
Çocuklar İçin Felsefenin Eğitsel Dayanakları.....	230
Çocuklar İçin Felsefenin Yararları.....	233
Çocuklar İçin Felsefe Eğitiminde Farklı Metotlar	237
Felsefi Sorgulama Topluluğu (CoPI) Metodu	237
Sokratik Yöntem	238
Çocuklar İçin Felsefe ile Değerler Eğitimi	242
Çocuklar İçin Felsefe Nasıl Uygulanır?	246
Özet	249
Kaynakça.....	249

11. BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİNDE DİJİTAL HİKAYELER

Giriş	254
Dijital Öyküleme	254
Dijital Öykü Türleri	255

Dijital Öykü Oluşturma Süreci.....	257
Dijital Öykülemenin Öğeleri	258
Dijital Öykülemenin Yararları ve Sınırlılıkları.....	260
Dijital Öykülemede Kullanılan Araçlar.....	261
Değerler Eğitiminde Bir Araç Olarak Dijital Öyküleme.....	262
Değerler Eğitiminde Dijital Öykülemeye Yer Veren Çalışmalar.....	266
Değerler Eğitiminde Dijital Öyküleme Nasıl Kullanılabilir?.....	270
Değerler Eğitimine Yönelik Dijital Öykü Örnekleri.....	272
Özet	273
Kaynakça.....	273

12. BÖLÜM

ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK, DEMOKRASİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	280
Kültür ve Çokkültürlülük	280
Kültür	280
Çokkültürlülük	281
Çokkültürlü Dünya, Küreselleşme ve Değerler	282
Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Toplumlara Yaratan Unsurlar	282
Çokkültürlü Toplumlar ve Değişen Dünyada Değerlere İlişkin Sorunlar.....	286
Demokrasinin Temel İlke ve Değerleri	289
Demokrasinin Temel İlkeleri	292
Demokrasinin Temel Değerleri	297
Demokrasi ve Çokkültürlülük	298
Çokkültürlü Demokratik Toplumlar ve Eğitim ve Değerler Eğitimi	300
Özet	304
Kaynakça.....	306

13. BÖLÜM

KAPSAYICI EĞİTİM BAĞLAMINDA DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	313
Kapsayıcı Eğitim Nedir?	314
Kapsayıcı Eğitim ile İlgili Temel Kavramlar	316
Kapsayıcı Eğitim Boyutları	319
Kapsayıcı Eğitimin İlkeleri	321
Kapsayıcı Eğitimin Programa Yansımaları.....	322
Kapsayıcı Eğitim ve Değerler	326
Eşitlik Değeri	326

Adalet/Adil Olma Değeri	327
Saygı Değeri	328
Duyarlılık Değeri.....	328
Hoşgörü Değeri	329
Empati Değeri.....	329
Özet	330
Kaynakça.....	330

14. BÖLÜM DÜNYADA DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	336
Amerika Birleşik Devletleri'nde Değerler Eğitimi	337
Avrupa'da Değerler Eğitimi	339
Çin'de Değerler Eğitimi.....	345
Avusturalya'da Değerler Eğitimi	346
Yeni Zelanda'da Değerler Eğitimi	347
Singapur'da Değerler Eğitimi	347
Özet	348
Kaynakça.....	349
Editör ve Yazarlar Hakkında.....	353

1. BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

Prof. Dr. Canan KOÇ, Yozgat Bozok Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7205-1614

İçindekiler

- Değerler Eğitimi ile İlişkili Kavramlar
  - Ahlak
  - Etik
  - Erdem
  - Kişilik
  - Karakter
  - Mizaç/Huy
  - Değer
  - Tutum
- Karakter ve Değer Eğitiminin Amaçları ve Gerekliği

Bölümün Kazanımları

Bu bölümün sonunda okur,

- Değerler eğitimi ile ilişkili kavramları açıklar.
- Değerler eğitimi ile ilişkili kavramları karşılaştırır.
- Değerler eğitimi ile ilişkili kavramlara örnekler verir.
- Karakter ve değer eğitiminin gerekliliğini tartışır.